

ЗЕЛЕНА ЕНЕРГЕТИКА ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

Поточний складний етап розвитку України актуалізує проблему забезпечення ощадливого використання ресурсів та формування енергонезалежності. Руйнування генеруючих потужностей, скорочення традиційної ресурсної бази для них, часті перебої у постачанні електрики, а також зростання її вартості змушують підприємства активно шукати альтернативні джерела енергії. Впровадження зеленої енергетики стає не лише способом зменшення витрат функціонування бізнесу, а й інструментом підвищення його стійкості у кризових умовах.

Від кінця лютого 2022 року внаслідок регулярних масованих та точкових атак агресор пошкодив в Україні більше 63 тис. об'єктів енергетичної інфраструктури, а лише за 2024 рік було повністю зруйновано або пошкоджено близько 10 ГВт потужностей генерації. Крім того 18 ГВт вітчизняної генерації було захоплено окупантом [4]. Такі величезні втрати поставили країну та її економіку над прірвою енергетичного колапсу.

Разом з тим децентралізована «зелена» енергетика, яка передбачає використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячна, вітрова, геотермальна, гідро- та біоенергетика, видається дієвим інструментом полегшення проблеми. Вона дозволяє підприємствам частково або повністю забезпечувати власні потреби у електроенергії, що зменшує залежність від зовнішніх постачальників і коливань тарифів. Крім того, впровадження енергоефективних технологій формує позитивний екологічний імідж підприємства, що, своєю чергою, значно полегшує просування його продукції на ринки розвинених країн й може сприяти залученню додаткових інвестицій.

З початком широкомасштабного вторгнення держава вживає певних законодавчих ініціатив. Відмітними рішеннями стало, зокрема, запровадження у 2023 році принципу «забруднювач платить» у рамках Закону про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо використання коштів з рахунків на підтримку України [5]. Згідно з цим законом створено Державний фонд декарбонізації та енергоефективної трансформації, де акумулюються екологічні надходження від «забруднювачів». Цільовим призначенням таких коштів є фінансування численних проєктів енергоефективності у різних секторах економіки [1]. У 2024 році відбулося ухвалення урядом національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання [6].

«Зелена» енергетика виступає не лише інструментом економії, а й стратегічним ресурсом для підвищення стійкості бізнесу на мікрорівні у кризових умовах. Наведемо найбільш значущі плюси «зеленої» енергетики для підприємства:

- Проблеми з електропостачанням — власні відновлювані джерела енергії зменшують потребу в дорогих генераторах та забезпечують безперервність виробництва.
- Зростання тарифів на електроенергію — сонячні або вітрові установки дозволяють частково або повністю забезпечувати себе електроенергією, знижуючи витрати.
- Репутація та стратегічні переваги — екологічність виробництва покращує імідж, приваблює інвесторів і відкриває доступ до державних програм підтримки.
- Податкові пільги та гранти — державна підтримка дозволяє компенсувати частину інвестицій у енергоефективні проєкти.

Разом з тим, розглядаючи рішення про реалізацію проєктів із застосування інструментів «зеленої» енергетики, підприємства повинні зважати на наступні складнощі:

- Висока початкова вартість обладнання — сонячні панелі, вітрові турбіни та системи передавання, перетворення і зберігання енергії потребують значних інвестицій на старті.
- Технічна складність інтеграції — не всі суб'єкти бізнесу володіють необхідним кадровим, технічним та технологічним ресурсом й готові до швидкої адаптації нових джерел енергії без зміни виробничих процесів.
- Нестабільність деяких джерел — сонце та вітер не завжди забезпечують постійну потужність, що потребує додаткових систем резервного живлення.

Попри зазначені труднощі, підприємства можуть ефективно реалізовувати проєкти з зеленої енергетики, якщо обирають оптимальний підхід до їх впровадження. Поєднання поступової інтеграції технологій, використання акумуляторів для стабілізації енергопостачання та державних чи міжнародних програм підтримки дозволяє мінімізувати ризики та підвищити економічну ефективність таких ініціатив.

В останні роки з'явилися нові можливості підтримки для підприємств, зокрема через грантові програми [2] — як державні, наприклад через платформу «Дія», так і міжнародні проєкти, наприклад від EU4Business. Такі ресурси стали важливим інструментом для малих і середніх підприємств, які раніше не мали досвіду залучення безповоротної фінансової допомоги. Крім того, потенційно можливою є цільова підтримка з місцевих бюджетів для стратегічно важливих підприємств, зокрема у сфері комунального господарства, енергозабезпечення та

медицини. Ці гранти дозволяють підприємствам частково компенсувати витрати на реалізацію проєктів «зеленої» енергетики та пришвидшують окупність проєктів.

Актуалізуючи плани та стратегії розвитку з урахуванням переходу до зеленої енергетики, суб'єкти господарювання повинні чітко розуміти можливості використання альтернативних джерел енергії у коротко-, середньо- та довгостроковій перспективі, доцільність ухвалення рішення щодо самостійного виробництва енергії, варіанти імплементації енергетичної стратегії у генеральну стратегію підприємства [1].

Отже, перехід підприємств до зеленої енергетики в умовах криз є не лише доцільним, а й необхідним кроком для підвищення їх стійкості та конкурентоспроможності. Ефективне впровадження альтернативних джерел енергії вимагає стратегічного планування, оцінки перспектив і відповідального підходу керівництва до ухвалення рішень. Тільки усвідомлене ставлення до таких змін забезпечує економічну стабільність, зменшення витрат, а також формує позитивний екологічний імідж підприємства. Важливо, щоб державні органи, громадські та комерційні профільні організації активніше інформували підприємців про доступні грантові та інші програми підтримки. У кризових умовах така підтримка стає ключовим механізмом стимулювання модернізації, залучення інвестицій і забезпечення стійкого розвитку підприємств, оскільки значна частина господарюючих суб'єктів не має достатньої інформації про можливості державної та міжнародної допомоги.

Водночас перехід до зеленої енергетики потребує високого рівня відповідальності з боку суб'єктів господарювання. Такі зміни є суттєвими і комплексними, тому кожне рішення щодо впровадження альтернативних джерел енергії, оцінки їхньої доцільності, а також інтеграції енергетичної стратегії у загальну стратегію підприємства повинно базуватися на ретельному аналізі, прогнозуванні та оцінці можливих ризиків. Невиважені або поспішні кроки можуть призвести до фінансових втрат, зниження ефективності виробничих процесів або навіть до негативних соціальних і екологічних наслідків у регіоні. Тому стратегічне планування, системний контроль і відповідальне управління процесом трансформації стають ключовими факторами успішного переходу на сталу енергетику та забезпечення довгострокової стійкості підприємства.

Список використаних джерел:

1. Білокінна, І. Зелена економіка як вимога часу та основа успішного післявоєнного відновлення країни / І. Білокінна // Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. – 2023. – № 316.2. – С. 79–88.
2. Карнаушенко А. С., Єфремов А. О. Грантові програми та їхня роль у повоєнному відновленні України / Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. — 2023. — Т. 18. — С. 183–195.
3. Маслак, О., Кузь, А. Напрямки трансформації управління підприємствами в умовах переходу до зеленої енергетики / О. Маслак, А. Кузь // Економіка та суспільство. – 2024. – № 61. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3811> (дата звернення: 02.09.2025)
4. Корф Є. 3 роки війни: Стан енергетики України та її перспективи URL: <https://e-b.com.ua/3-roki-viini-stan-energetiki-ukrayini-ta-yivi-perspektivi-7614> (дата звернення: 02.09.2025)
5. Про внесення змін до розділу VI “Прикінцеві та перехідні положення” Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України : Закон України від 15.03.2022 № 2134-IX // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2134-20> (дата звернення: 28.08.2025)
6. Про затвердження національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання. Розпорядження Кабінету міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 761-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 02.09.2025)